ГЫЗЛАР утана-утана ичери ашдылар. Таҗиньш олдуг: Бөгөтөг Рәһимова, Флора Тәҗутова, Азәрбәйҗан гызлары о гадәр дә әрдинч сөмөдөлөри бир сөһбәт ашдылар: кеолоҗидаҗ, һәр шеји Азәрбәйҗан Дөвлөт Университетини битирә, бөгөтөг 1980-ил, Флора исә 1983-ҹ илдә, Республика Кеолоҗи Институтуна Бирләшдә ишләјирләр.

Аччар онлар өзләри һагғында данышмаг истәмирдиләр. Бу мө'луматы сорә, сөһбәтләрә, јаваш-јаваш өјрәнирәм.

Кениш сөһбәтләрдә бу күнүн бөјүк проблемләри тохунурлар ки, урәјими иғтијар нисси долдуруҗ, гызларымызын дүшүнҹәләринә, ләјаәтә ујғун, чәмијјәт үчүн хејрли иш көрмәк һөвәси, инчимаз бөлалары сөрг, барышмаз мөвгеји ачыб-кәстәрә билмәк бачарығы мәни валеһ едир. Сөвинирәм ки, бөлә гызларымыз чохдур. Республикамызын мүхтәлиф күшәләриндә әз Азәрбәйҗандан кәнарда көрүшүб таныш олдуғум, һәјаланы сөһбәтләрини динләдијим гызлары хатырлајырам, чохдур ки, мәнә јазмаға мачал тапмадығым онларча мөктубда хәлгын һәјатынын бүхүнкү ачы мәнзәрәсинин ачыб кәстәрә әтрафлы чизгиләрини дә сөјлајырам.

Әввәлчә гызларын көтрә-дикләри мөктублары охујурам:

«Бир нечә ај әввәл Фузулә бабамдан һәјкәл өнүнә јығылмышдыг. Кул ило колмишдик мөһәббәт, сөдагәт, гөм дүнјасынын гарышсына. Аччар ки фајдә? Сону нә ола, бир чох фајдалырдыг. Узун фикрдән сонра оглан лардан өн учаболјуз кулу гојмаз, даһа догрусу, бөлә елә мәјо бир јанды».

Гызлар мөктубдағы фикирләрини давам өтдирирләр:

«Сиз «Улдуз» журналындағы јазымызда тәклиф едиләмисинә ки, Фузулу бабамызын һәјкәли илә гуран кенгләрдә ујғун анд јери, зијарәткаһ олсун. Бу, чаванларын да әрзусудур. Бәс әфәндә нечә јанашсынлар? Ораны бөлә бошуз нә јер көрүнүр?».

Флоранын дөгулдуғу кәндә бир дәстә гызын јаздығы нинчи мөктубу охујурам:

«Инди бөлә бир мәсәлә вар ки, јахын кәләчәкдә башлајачаг лы (нәнәләр демишкән) гаҗ мајачаг. Бир онлары тәмизләјирыг. Бир шинелләри ачырыг бир гызлар да гачыб кәндән чыхаг. Нечә-нечә кәнч јашлајмыш ани мөктәбә битирәндән сонра ишлә өјрәнмәјә кәлмиш. Бәлкә индики күнләрдә вилајәтдә ишчи гүвәсинә бөјүк өнчләр вар. Сизә бу мөктүб кәндимизин онларча оглан лары илә адлыдыр. Јазырыг. Дөрдүмүзә јүкләнир һара, кимин јанына кедәк? Көрән, бу јүкү әзалтмаға күчү чатан таныларымы? Биз инди һәр нә јери кәзмәјә бөлә јаралыјыг? Сизчә, кәләчәк һагғында бизим тәсәввүрләримиз нечә олмалыдыр?

Мартын рајону, Мүтәллим кәнди».

Икинчи мөктуб, ики суал. Һәр икисинә өз чавабы дәјмәдиг. Ајдын, реал, дөгит чаваб. Әслиндә, бу чаваб ујғунлаш мәсәлә ки, бөлә ујғунлашмалдыр. Ујғун сөзлә, өз'дә верилән чаваблар чамааты чохдан бөәнҹирдиг.

Аччар ки, бу тәкчә бу мөктубларда битмир. Гызлары сөһбәт јени-јени суаллар догурур.

Бөгөтөг Рәһимованын тө'јинатла кеолоҗи истәһсал бирләшмә кәндиҗи вахтдан сөнкинә ич кечир. Дөрд ил ичери кәндә јашајыб. Инди дә јатагханада дөгтуз квадратметрлик бир отаға гыпыг. Јанына икинчи бир гыз да кәндәрилиб. 1983-ҹ илдән өз нөвбәсинә дөјинә. Бәс барәдә сөјушмаг олу сахлыр: «Чумун дөрдүнүн ичиндә мәнім дөрдүнүм бир шеј дөјил. Һәлә мән јахшыјам. Идарәдә ишләјиб јатагханада јер алмајанлар да вар, паспорт гејдијатына көтурулмәјибләр дә. Идарәнинә ич кәспедисијасы вар: Нахчыван, Кичик Гафгаз. Бојук Гафгаз експедисијасы. Бизим ушагларын бир ајдағ дагында, бир ајдағ Бакыдадыр. Јаш јетир. Јер јох, Јурд јох. Нијә идарәмиздә бизә бу гадәр дагезидирләр? Лабораторијаларда, бәзи ишләрдә чалышанларын чоху аттестасијадан кечмәз, онлары сахлајырлар. Аччар форасотун чаванлар ихтисара дүшүр».

Публисистин гејдләри

СУАЛЛАРЫ ЧАВАБСЫЗ ГОЈМАЈАГ

Флора Тәнированын да шәраити бөгөтөгдән шәраитә бәнзәјир. Дөрд илдир бу идарәдә чалышыр. Чөл ишләри заманы кеолоҗиаг гәсәбсиндә јашајыр. Арада еләләринә — Мүганы кәнинә бах чәкир. Бәнзәј кәлә дә кирәдә, ја да јатагханада галыр. Өз еви нә вахт олачаг? Бөлә дејил.

Аччар Флоранын да рәһатсызлығы сөнкинә ич чәкмәк әнвал, ишчилөрә, торпағын алтындакы сәрвәтләрә өз торпағын үстүндәки «инсан» адлы сәрвәтә мүнасибәтдир:

«Бизим Кичик Гафгаз експедисијасында Дашдөмүр өз Ханым адлы әр-әрвад варды. Талеләрини кеолоҗијада галамышдылар. Бүтүн өмүрләри чөлдә... Експедисијанын тәбиәтин гојнунда кечмишди. Експедисијада онлар учун дөгма ев, әнбә иди. Пенсијаја чыхардылар. Кишин иншасында разилыг өлдү. Бу чүр адамлара дөгма коллективдән ајырмаг күнаһдыр. Бизә һәлә ишләјә биләрдилөр. Биздә кеолог кишиләр вар ки, «Сиз бир шеј дөлиҗсиз». Ханым бачыға борчлујуг»—дејирлөр. Нијә бир өмүрүнү әәмәктин сону белә одмалыдыр—гәмли, бикарлы, јахшы јашајыр. Бәлкә индикин күнләрдә вилајәтдә ишчи гүвәсинә бөјүк өнчләр вар. Сизә бу мөктүб кәндимизин онларча оглан лары илә адлыдыр. Јазырыг. Дөрдүмүзә јүкләнир һара, кимин јанына кедәк? Көрән, бу јүкү әзалтмаға күчү чатан таныларымы? Биз инди һәр нә јери кәзмәјә бөлә јаралыјыг? Сизчә, кәләчәк һагғында бизим тәсәввүрләримиз нечә олмалыдыр?

Мартын рајону, Мүганы кәнди».

Икинчи мөктуб, икинчи суал. Һәр икисинә өз чавабы дәјмәдиг. Ајдын, реал, дөгит чаваб. Әслиндә, бу чаваб ујғунлаш мәсәлә ки, бөлә ујғунлашмалдыр. Ујғун сөзлә, өз'дә верилән чаваблар чамааты чохдан бөәнҹирдиг.

Аччар ки, бу тәкчә бу мөктубларда битмир. Гызлары сөһбәт јени-јени суаллар догурур.

Бөгөтөг Рәһимованын тө'јинатла кеолоҗи истәһсал бирләшмә кәндиҗи вахтдан кәндләримизин, рајонларымызын өз орада јашајан халгын талеләриндә мүһүм рол ојнајыр.

Флора: «Бир да бизи бирлисинә нә парабаг өдиг? Дөл мәселә! Чалышмысыг дан бири дејир: «Һәрдән мән автобусда азәрбәйчанча данышмаг чәкирәм. Өз јурдумузда бө'зән дилимиз до. өзүмү дә јада дөнүрүм».

Мән гызларын сөһбәтинә һеч нә әлавә етмирәм. Чатдырыб гејд өдә биләнләрим бунлардыр. Бирчо ону дејим ки, онларын һәјаланы, гызыл-гызыл диалогуна мөн көнчләримизин бөјүк бир гисминин дәрдини, гајғысыны, нарahатлығыны көрдүм.

Халгымызын кәлә-чәји олан, республиканын сабаһкы итиҗаси, иктимаи, мәдәни дурумуну мүәјјәнләшдирәчәк бир гисмә е'тинасы мүнасибәти, тәәссүф ки, һәр сәһәдә көрмәк мүмкүндүр. Һәтта республика сәнајесинин јени јарадылан сәһәләри учун кадр һазырлаты нә чүрдә бир ишдә да өзбашынлыг өкм сүрүр.

Улјановска — бөјүкәлдг достлуг күнләрини кетишдик. Азәрбәйчанлы кәнчләрин тәнинә одду өскәрликдән сонра галанлар, кәндләримиздә иш тапа билмәјиб, Бакыда, Сумгајытда гејдијата дүшә биләчәкләрәк бөјүк мәгсәдлә көчүрдүк. Нәјәт, базар, алвер чазибәсинә дүшәнләр, Сөз јох ки, бөлә өлләринин дә гајғысына галмаг, онларын да талејини дүшүнмәк лазымдыр.

Аччар бизим јанымызда кәлән кәнчләр тамам әјри бир сәһәнә тәмсил едирдиләр. Онлар гәдим Кәнчәдә тикилән автомобил заводунун илк гарангушларыдыр. Мөгсәдли шәкилдә Улјановск автомобил заводуна ишләмә, өјрәнмә топламаға кәнчләрилөләр ки, Азәрбәйчанды тикинтиләр баша чатан кими иши өз өлләринә алсынлар.

Бакыдан дејим ки, Улјановск заводунда инди дөрд јүз јахын азәрбәйчанлы кәнчләримиз, рајонларымызын өз орада јашајан халгын талеләриндә мүһүм рол ојнајыр.

Флора: «Бир да бизи бирлисинә нә парабаг өдиг? Дөл мәселә! Чалышмысыг дан бири дејир: «Һәрдән мән автобусда азәрбәйчанча данышмаг чәкирәм. Өз јурдумузда бө'зән дилимиз до. өзүмү дә јада дөнүрүм».

Мән гызларын сөһбәтинә һеч нә әлавә етмирәм. Чатдырыб гејд өдә биләнләрим бунлардыр. Бирчо ону дејим ки, онларын һәјаланы, гызыл-гызыл диалогуна мөн көнчләримизин бөјүк бир гисминин дәрдини, гајғысыны, нарahатлығыны көрдүм.

Халгымызын кәлә-чәји олан, республиканын сабаһкы итиҗаси, иктимаи, мәдәни дурумуну мүәјјәнләшдирәчәк бир сәһәдә е'тинасы мүнасибәти, тәәссүф ки, һәр сәһәдә көрмәк мүмкүндүр. Һәтта республика сәнајесинин јени јарадылан сәһәләри учун кадр һазырлаты нә чүрдә бир ишдә да өзбашынлыг өкм сүрүр.

Улјановска — бөјүкәлдг достлуг күнләрини кетишдик. Азәрбәйчанлы кәнчләрин тәнинә одду өскәрликдән сонра галанлар, кәндләримиздә иш тапа биләмәјиб, Бакыда, Сумгајытда гејдијата дүшә биләчәкләрәк бөјүк мәгсәдлә көчүрдүк. Нәјәт, базар, алвер чазибәсинә дүшәнләр.